

РЕЦЕНЗИЯ

от от доц. д-р Иван Василев Тричков, Пловдивски университет

“Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование **1. Педагогически науки**

професионално направление **1.2. Педагогика**

докторска програма **Специална педагогика**

Автор: Маргарита Андонова Енчева

Тема: Подкрепа на деца и ученици с интелектуални затруднения в образователната среда

Научен ръководител: Научен ръководител: **проф. д.п.н. Жана Атанасова Янкова** Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД- 21-773 от 19.04.2023г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен(а) за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: **Подкрепа на деца и ученици с интелектуални затруднения в образователната среда** за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование **1. Педагогически науки**; професионално направление **1.2. Педагогика**, докторска програма **Специална педагогика**. Автор на дисертационния труд е Маргарита Андонова Енчева - докторантка в задочна форма на обучение към катедра ”Педагогика и управление на образованието” при ПУ „Паисий Хилендарски” с научен ръководител проф. д.п.н. Жана Атанасова Янкова от ПУ “Паисий Хилендарски“.

Представеният от Маргарита Андонова Енчева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;

- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.);

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката Маргарита Андонова Енчева е родена на 01.01.1976г. През 1999г. завършва бакалавърска степен по специална педагогика при ПУ „Паисий Хилендарски“, гр. Пловдив. През 2005г. завършва магистърска степен специалност логопедия при ПУ „Паисий Хилендарски“, гр. Пловдив. От януари 2001 до декември 2009г работи като учител, възпитател в ПУ „Архангел Михаил“ – гр. Асеновград. От март 2009 до септември 2013г. работи в КСУ „Олга Скобелева“ гр. Пловдив. От 2013г до 2016г. работи като ресурсен учител в РЦППО – гр. Пловдив. В периода 2016 - 2017г. работи на същото място като логопед. От 2017г. до сега работи като заместник директор в РЦППО – гр. Пловдив. Зачислена е в задочна форма на обучение през 2018г. в катедра ”Педагогика и управление на образованието”, Педагогически факултет на ПУ “Паисий Хилендарски“

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Изследователският проблем, по който работи докторантката е изключително актуален и значим за специалното образование. Неговата значимост се свързва с факта, че разгледаната и разработена проблематика в дисертационния труд е особено важна както за специалната педагогика, така и за приобщаващото образование, защото касае подкрепата на деца и ученици с интелектуални затруднения в образователната среда. Представеният дисертационен труд съдържа широк периметър от теоретични и емпирични данни и анализи, отнесени пряко към очертаните аспекти на изследваната проблематика.

4. Познаване на проблема

Докторантката познава добре базисната проблематика и умело внася интересни авторски интерпретации с научна и приложна насоченост. Теоретичните постановки по изследвания

проблем са представени цялостно, многоаспектно и в дълбочина. Компетентно са изследвани основните конструкти предмет на дисертационния труд. Ценен аспект е, че освен обобщения към научните търсения в пространствата, които изследва, докторантката внася и собствена позиция и тълкования, свързани с изследваната проблематика.

5. Методика на изследването

Избраните от докторантката методики на изследване позволяват да се постигне целта и да се получат адекватни отговори на задачите, поставени в дисертационния труд.

За целите на изследването са разработени следните въпросници: въпросник 1 изследва нагласите, готовността, практиките и тревогите на учителите – ресурсни и общообразователни, свързани с адаптиране на методите на преподаване и подкрепа за личностно развитие спрямо децата и учениците с интелектуални затруднения по отношение на качествено обучение. Втори въпросник е многомерен и е фокусиран върху достъпа и използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в преподаването и ученето, както и при използването им при оказване на индивидуализирана подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с интелектуални затруднения. Трети въпросник, който се фокусира върху достъпа до обучение и подкрепа от разстояние в електронна среда чрез използване на средствата за информационните и комуникационните технологии на ученици с интелектуални затруднения. Четвърти въпросник, има за цел да изследва мнението на родителите на деца и ученици с интелектуални затруднения по отношение на предоставянето на равен достъп до качествено образование на децата и учениците с интелектуални затруднения в образователната среда

Използваните методи теоретичен анализ, наблюдение, анкетиране, статистически методи дават възможност да се очертае теоретичната основа на проблема и разкриване на емпиричната обосновка на обследваната проблематика. Категорично смятам, че използваните експериментални методики са адекватни на поставените цел, задачи и хипотези.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 261 страници като включва 10 приложения. Състои се от увод, четири глави, изводи, заключение, литературна справка и приложения. Въведението е фокусирано върху актуалността на изследваната проблематика. В *първа глава* докторантката логично и последователно извежда теоретичните аспекти свързани с интелекта и интелектуалните затруднения.

Във *втора глава* авторката разглежда проблематиката свързана с приобщаването и подкрепата на децата и учениците с интелектуални затруднения.

В трета глава е изведен дизайнът на изследването. Коректно са изведени, обект, предмет, цел, задачи, хипотези, методи, методика, процедура, участници в изследването. Участници в проучването са 202 педагогически специалисти от областите Пловдив, Пазарджик, Стара Загора, Ловеч, Смолян и Кърджали, от които 51% са общообразователни, а 49% са ресурсни учители.

Анализът на получените резултати намира място в четвърта глава. Данните са интерпретирани количествено и качествено. Илюстрирани са посредством четливи таблици и диаграми, които спомагат за тяхното възприемане.

Дисертационният труд завършва с изводи и заключение. В теоретичен аспект са изведени 6 извода, а в практико-приложен аспект са направени 4 извода. Направените изводи дават основание да се приеме, че целта на проучването е постигната.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите с научно-приложен характер на рецензирания труд са следните:

1. Изведени са актуалните тенденции в приобщаването и подкрепата на децата и ученици с интелектуални затруднения в образователните институции
2. Уточнен и прецизиран е категориалният апарат в полето на педагогиката на лица с интелектуални затруднения
3. Установено и оценено е равнището на приобщаващите нагласи и практики в образователното пространство спрямо децата и учениците с интелектуални затруднения
4. Конструиран и приложен е диагностичен инструмент, който изследва различни аспекти от педагогическата практика, свързана с приобщаването и подкрепата на децата и учениците с интелектуални затруднения, който може да се използва като модел.
5. Проведено е проучване сред ресурсни учители за степента на включване на децата и учениците с интелектуални затруднения в провеждащото се обучение от разстояние в електронна среда чрез използване на средствата за информационните и комуникационните технологии в условията на пандемия.
6. Анализираните данни от научното изследване допринасят за проследяване на процеса на приобщаване на децата и учениците с интелектуални затруднения в училищата и детските градини

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила 5 броя публикации по темата на дисертацията. Публикациите напълно съответстват на изискванията на ПУ „Паисий Хилендарски“ за открита процедура на дисертационния труд и отразяват постигнатите резултати в дисертационното изследване.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Представената за рецензиране научна разработка е плод на самостоятелна работа на докторантката под ръководството на нейния научен ръководител проф. д.п.н. Жана Атанасова. Ясно проличава ангажираността по темата на Маргарита Енчева към темата на дисертационния труд и компетенциите, свързани с опита и в сферата на специалното образование на учениците с интелектуални затруднения. Приемам, че текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

10. Автореферат

Текстът на автореферата отразява точно съдържанието на дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Приемам така представения дисертационен труд от докторантката Маргарита Енчева. Нямам забележки и въпроси.

12. Лични впечатления

Познавам Маргарита Енчева като отговорна, съвестна, прецизна, информирана личност към актуалните проблеми на специалното образование. Изследванията и статиите ѝ са аргументирани, методологически и статистически издържани, със значими за теорията и практиката резултати.

Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам на база дисертационния труд да бъде разработен учебник или учебно помагало, които да са свързани с подкрепата на деца и ученици с интелектуални затруднения в образователната среда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научно-приложни приноси, които представляват авторски принос в науката* и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Маргарита Енчева *притежава* дълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност като *демонстрира* качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Предвид гореизложеното, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Маргарита Енчева в област на висше образование: **1. Педагогически науки**, професионално направление **1.2. Педагогика** докторска програма **Специална педагогика**.

05.05. 2023г.

Рецензент: .....

(подпис)

Доц. д-р Иван Тричков

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)